

LUCEAFARUL

'Luceafarul' este expresia desavarsita a geniului eminescian, aparand ca o sinteza a gandirii sale poetice. Poemul are ca sursa principala de inspiratie basmul popular romanesc 'Fata in gradina de aur', cules de germanul Kunisch, valorificat mai intai intr-un basm si apoi prelucrat in cinci variante succesive. Un alt izvor, in afara de cel folcloric, care a penetrat benefic in poemul deplinei sale maturitati artistice, este vasta si profunda cultura eminesciana. 'Luceafarul' devine astfel un poem filozofic in care tema romantica a conditiei omului de geniu capata stralucire desavarsita. Dupa insemnarile poetului, capodopera sa este un poem alegoric: 'daca geniul nu cunoaste nici moarte si numele lui scapa de noapte uitarii, pe de alta parte aici pe pamant nici nu e capabil de a fericii pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte dar n-are nici noroc'. Problema geniului este privita din perspectiva filozofului Schopenhauer, potrivit careia, cunoasterea lumii este accesibila numai omului de exceptie, capabil sa depaseasca sfera subiectivitatii, sa se depaseasca pe sine, inaltandu-se in sfera obiectivului.

In plus, preluind date din mitologia greaca, indiana si crestina, Eminescu le confera sensuri filozofice adanci si noi, in cadrul contextul. Versurile poemului, distribuite in 98 de catrene, sunt organizate intr-o structura compozitionala armonioasa sustinuta de cele doua planuri (universal-cosmic si uman-terestru), care tind unul spre celalalt si se interfereaza uneori in cele patru tablouri.

Forma poemului e narativ-dramatica, datorita formulei de introducere ('a fost odata'), prezenta unui narator, povestirii facute la persoana a III-a, existentei personajelor, constructiei gradate a subiectului si prezentei dialogului (cu formele specifice de adresare). Si totusi, 'Luceafarul' este un poem liric, schema epica fiind doar cadrul, personajele si intamplarile - simboluri lirice, metafore, pentru a sintetiza idei filozofice. Aceasta interferenta de genuri confera poeziei o mare profunzime si posibilitati multiple de interpretare (poveste fantastica de iubire, alegorie pe tema geniului, poezie de viziune simbolica).

Tabloul intai din structura poeziei este o poveste fantastica de iubire intre Luceafar (geniu, fiinta superioara) si fata de imparat (aflata la varsta cand poate fi tulburata de Zburator; dar si simbol al omului comun). Dragostea lor poate fi vazuta ca o atractie a contrariilor, caci Catalina aspira spre absolut in timp ce Luceafarul doreste sa cunoasca concretul. Visul tinerei fete trebuie interpretat drept criza puberala, dorinta de realizare prin dragoste ce este rezolvata mitologic prin motivul Zburatorului. Cadrul desfasurarii acestei idile este atat cosmic cat si teluric, in timp ce atmosfera este grava, solemna. Gesturile celor doi sunt protocolare pentru ca ei apartin unor lumi total diferite.

Al doilea tablou descrie un inceput de idila între smeni; ca atare cadrul este doar terestru. Cei doi tineri pot fi văzuți ca simbol al 'perechii' în plan uman. Deși, la început, Catalina ezită între ideal și real, în fond ea îl acceptă pe Catalin, realizând că ei doi sunt parte din aceeași lume. Într-un astfel de cadru atmosfera este intimă, cu gesturi familiale, stereotipe. Comunicarea este acum directă, nu se mai face prin intermediul visului, ca în tabloul anterior.

În cea de-a treia parte a poemului este prezentată călătoria interstelară a 'Luceafărului' și dialogul lui cu Demiurgul. Hyperion apare deci, ca formă individualizată a absolutului, în timp ce creatorul său este absolutul în sine, materia universului superior organizată. Cadrul este exclusiv cosmic, desfășurându-se într-o atmosferă glacială. Într-un dialog presupus, limbajul este gnostic, silențios

Ultimul tablou este din nou într-un cadru atât terestru cât și cosmic, descriind fericirea omului prin iubire și revelația Luceafărului asupra diferențelor dintre cele două lumi. Atmosfera este, pe de o parte, feerică, intimă, senzuală; iar pe de altă parte rece, distantă, rațională. Dialogul nu mai este posibil, replicile constituindu-se la nivele de înțelegere diferite. Invocarea Luceafărului are la bază dorința superstițioasă a fetei de a-și prelunge fericirea prin protecția unei 'stele norocoase'. Răspunsul lui Hyperion conține însă, doar constatarea diferențelor fundamentale dintre două lumi antinomice.

'Luceafărul' este o capodoperă nu numai prin profunzimea ideilor ci și prin perfecțiunea formei. Dintre particularitățile de stil ale poeziei, se remarcă, mai întâi, limpezimea clasică. Aceasta a fost obținută prin înlăturarea podoabelor stilistice. Pentru a ajunge la superlativul 'o prea frumoasă fată', Eminescu a eliminat epitetul 'luminoasă', apoi o serie de metafore: 'un canacas de fată', 'o dalie de fată', 'un ghiocel de fată', 'un giuvaer de fată' etc. În plus, poetul a utilizat doar 89 de adjective, în majoritate de origine latină.

Ideile filozofice care străbat poemul sunt exprimate prin maxime, sentințe, precepte morale (în rostirea Demiurgului), ceea ce conferă versurilor valoare gnostică. Apoi puritatea stilului este obținută prin preponderența termenilor de origine latină. Eminescu valorifică mai ales fondul românesc de cuvinte, și integrează în text expresii populare, acceptând un număr mic de neologisme ('haos', 'ideal', 'palat', etc). Ca efect, limbajul e curat românesc, inteligibil pentru toți, natural.

Versurile se caracterizează printr-o muzicalitate sugerată de efectele euforice ale cuvintelor și de schema prozodică invariabilă: catrenele de 7-8 silabe în ritm iambic, cunosc o permanentă alternanță între rimele masculine și feminine.